

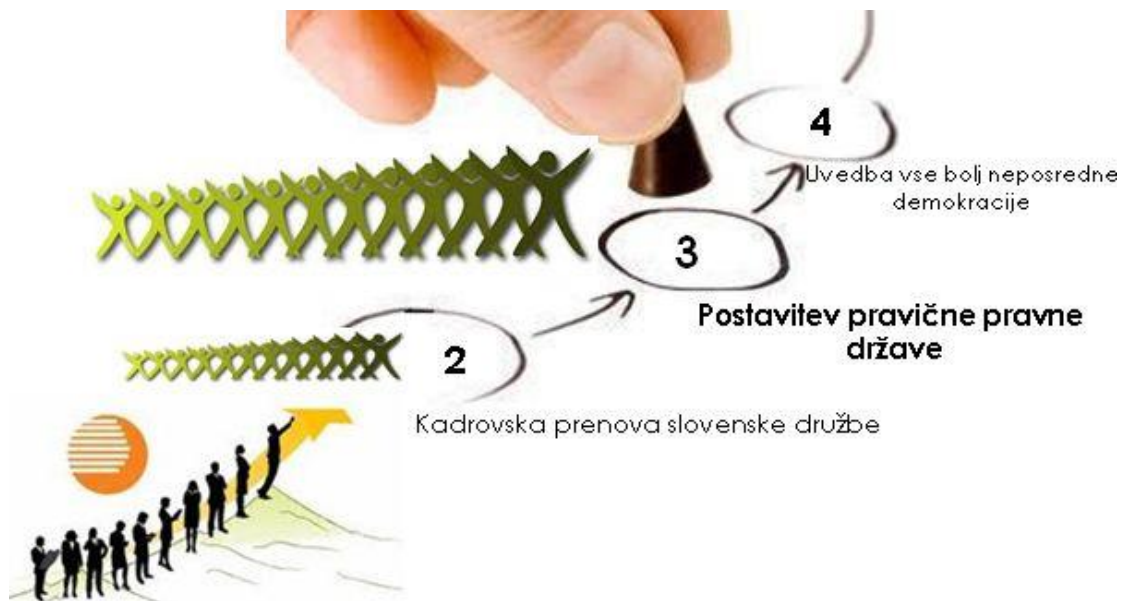
Ljudska univerza Radovljica
Kranjska cesta 4, Radovljica

Gradivo za interno uporabo
Srednji STROKOVNO izobraževalni program
EKONOMSKI TEHNIK

INTERNO GRADIVO

M4 SODOBNO GOSPODARSTVO

Sklop 3: TEMELJI PRAVNE KULTURE

Avtor: Nataša Pfajfar

Vsebina

I. ZNAČILNOSTI SODOBNEGA PRAVA	3
1 POJEM PRAVA IN NJEGOVA DRUŽBENA VLOGA	3
1.1 Pravo in država	3
1.2 Pravo in vrednote	4
1.3 Pravo in druga družbena pravila	6
2 TEMELJNE PRVINE PRAVNEGA REDA.....	8
2.1 Pravno pravilo.....	8
2.2 Pravni akti.....	8
2.3 Pravni viri	10
2.4 Pravna kršitev in pravna sankcija	12
2.5 Pravno razmerje	15
II. USTAVNA UREDITEV SLOVENIJE.....	18
UVOD.....	19
1. PREAMBULA IN SPLOŠNE DOLOČBE USTAVE	19
1.1 Človekove pravice in temeljne svoboščine	20
1.1.1 Zgodovinski pregled človekovih pravic	21
1.2 Temeljne in splošne določbe o človekovih pravicah in svoboščinah	22
1.3 Skupine človekovih pravic in svoboščin	22
2. DRŽAVNA UREDITEV	23
2.1 Parlament	24
2.2 Predsednik republike	25
2.3 Vlada in uprava.....	25
2.4 Pravosodni sistem.....	27

I. ZNAČILNOSTI SODOBNEGA PRAVA

1 POJEM PRAVA IN NJEGOVA DRUŽBENA VLOGA

1.1 Pravo in država

Človeška narava zahteva, da posameznik živi in dela skupaj z drugimi v določeni skupnosti, saj je družbeno bitje. Zato tudi govorimo o **družbi** in **družbenih organizacijah** (družina, šola, podjetja idr.). Vsaka družbena organizacija ima določene cilje, interese in pravila. Toda znotraj njih pogosto prihaja do nasprotovanj, saj so interesi in želje posameznikov različne. Razlog za družbena nasprotja moramo iskati tudi v omejenosti dobrin. Zato pa je potrebna neka organizacija, ki vzpostavlja relativen red in mir in preprečuje nered, nasilje in nasprotja v družbi. Takšno družbeno organizacijo imenujemo **država**, ki se od drugih družbenih organizacij bistveno razlikuje. Njena posebna vloga se odraža v tem, da razpolaga z monopolom fizičnega prisiljevanja. To pomeni, da lahko uporablja sredstva, s katerimi je mogoče nadzorovati ravnanje ljudi in prisiljevati, če ne upoštevajo pravil, ki jih določa. Prav v tem pa lahko iščemo **povezanost države in prava**. V sodobnih demokratičnih družbah država vzpostavlja red in mir s pomočjo pravnih pravil, ki so vnaprej določena. S pravnimi pravili so določeni tudi državni organi, ki lahko sredstva prisile uporabljajo. Ravnanje državnih organov mora biti vedno vnaprej določeno. Seveda pa uporaba prisilnih sredstev ni vedno nujna, saj se ljudje pravnim pravilom

prostovoljno podrejajo, če so le-ta oblikovana v skladu z interesi in potrebami ljudi. Pomembno vlogo pri tem ima posameznikova zavest, da se je pravnim pravilom potrebno podrežati in jih spoštovati, če želimo, da bo v družbi vladalo potrebno sožitje.

Pravo lahko pojmujeemo kot celoto pravil, s katerimi država (oblast) na organiziran in prisilen način ureja odnose v družbi ter zagotavlja družbeni red in mir. Država vpliva na pravo, saj njeni organi oblikujejo pravna pravila, ki so vsebovana v pravnih aktih, ti pa zavezujejo ljudi k določenemu ravnanju. Država in pravo sta torej tesno povezana in medsebojno odvisna.

Sodobna država je zapletena družbena organizacija, ki jo sestavljajo številni državni organi, katerim so zaupane določene naloge (funkcije). Njihove pravice in dolžnosti imenujemo pristojnost. Njeno moč oz. oblast, ki jo ima v družbi, označujemo s pojmom suverenost.

Pravo je **zgodovinski pojav**, saj je nastalo na določeni razvojni stopnji družbe in se nenehno spreminjalo in dopolnjevalo.

Pregled po posameznih zgodovinskih obdobjih:

- Praskupnost: pava niso poznali, saj tudi ni bilo potrebno. Uporabljali so pravila običaja.
- Sužnjelastništvo: v tem obdobju se je razvilo rimsko pravo, ki je bilo podlaga za razvoj sodobnega prava.
- Fevdalizem: družba je bila razdeljena na stanove, zato tudi pravo ni bilo enotno. Uporabljali so pravne običaje, vladarske listine, cerkveno pravo.
- Kapitalizem je zaradi hitrega razvoja zahteval enotno pravo, ki je postavilo temeljna načela za delovanje takratnega družbenega sistema.
- Socializem: v tem obdobju se je pravo prilagajalo takratnim družbenim razmeram.

1.2 Pravo in vrednote

Pravno je del kulture, ki učinkovito prispeva k zagotavljanju družbenega reda in miru in k urejenosti družbenih odnosov. Za njegovo učinkovitost sicer poskrbi državna oblast, toda za **sodobno pravno kulturo** je značilno, da se ljudje vedno bolj zavedajo svojih pravic in dejstva, da so dolžni spoštovati pravice drugih, hkrati pa so pripravljeni prevzemati odgovornost za uresničevanje pravnih vrednot.

Pravo se pojavlja v dveh vlogah, in sicer kot **omejevalec** in **varuh** človekove svobode.

Primer: Prepovedi, ki jih določajo prometni predpisi pomenijo omejevanje človekove svobode, toda hkrati zagotavljajo varnost drugih udeležencev v prometu in nas varujejo pred našim pogostokrat neodgovornim ravnanjem.

Vir: FreeFoto.com

Vir: www.varna-pot.si

Pravo zagotavlja varovanje temeljnih vrednot, kot so človekovo življenje, osebna svoboda, dostojanstvo, zdravje in druge vrednote. Posebno težo pa imajo **pravne vrednote**, ki jih pravo zagotavlja že zaradi same družbene vloge.

Posebne pravne vrednote so:

- Pravičnost
- Pravna varnost
- Zakonitost
- Mir

Pravičnost je pravna vrednota, brez katere si prava ne moremo predstavljati. Toda kakšno naj bo pravo, ki ga lahko opredelimo kot pravično? *Na primer: Kakšno merilo bi naj veljalo, da bi lahko rekli, da smo si zaslužili pravično plačo, ali dijaki pravično štipendijo itd.?* Ker so želje, potrebe in pričakovanja ljudi različna, so tudi predstave o tem, kakšna naj bi bila pravična pravna ureditev, zelo različne.

Kot izhodišče pravičnosti štejemo, da naj vsak dobi tisto, kar mu pripada. *Npr. nekdo, ki zaradi bolezni ne more dobiti plače, mu vendarle pripada določeno denarno nadomestilo, ki ga zagotovi država po ustreznih kriterijih.* Temeljno vprašanje je torej, kako določiti **delitveni kriterij**. V demokratičnih družbah se delitveni kriterij določa na temelju **legitimnosti** pravnega sistema. To pomeni, da je pravično tisto, za kar je doseženo poprečno družbeno soglasje. Legitimna je namreč tista oblast, ki si jo izbere ljudstvo (z volitvami) in s katero ljudstvo tudi v poprečju soglaša. Ljudje se ji podrejajo v prepričanju, da so njene odločitve dobre in ustrezajo večini ljudi.

Pravna varnost pomeni zahtevo po predvidljivosti in zanesljivosti prava, kar je pogoj za to, da se ustvarja zaupanje v pravo. Zakonodajalec s pravnimi pravili vnaprej določa človekova ravnanja, tako da lahko tudi natančno predvidevamo, kakšne so naše pravice, obveznosti in tudi pravne posledice, če ne ravnamo v skladu s pravnimi pravili.

Zakonitost je pravna vrednota, ki zagotavlja usklajenost (nadrejenost in podrejenost) med pravnimi akti.

Mir je pravna vrednota, ki prepoveduje vsako privatno nasilje. Normalne odnose v družbi je potrebno zagotavljati po načelu mirnega reševanja sporov, za kar imamo na voljo pravno varstvene postopke na sodišču.

1.3 Pravo in druga družbena pravila

Družbena pravila (norme) so pravila za vedenje in ravnanje ljudi, ki se jim posameznik več ali manj podreja oziroma jih upošteva. Človek je namreč sorazmerno svobodno, zavestno in ustvarjalno bitje. Njegova svoboda se kaže prav v tem, da lahko izbira med različnimi možnostmi, pri čemer pa je mogoče na njegovo ravnanje vplivati in ga usmerjati. V kolikšni meri bo posameznik spoštoval družbena pravila, je odvisno od njegove volje in zavesti. Toda za normalno funkcioniranje družbe je nujno potrebno, da se posameznik podreja določenim družbenim pravilom. Najpomembnejše med njimi je gotovo **pravo**, saj zagotavlja učinkovitost na prisilen način. Po tej značilnosti se pravo tudi bistveno razlikuje od ostalih družbenih pravil, pri katerih sankcija ni organizirana s strani države.

Poznamo naslednje vrste družbenih pravil:

- Pravo
- Morala
- Običaj
- Verska pravila, pravila lepega vedenja idr.

Morala je celota družbenih pravil, ki izhajajo iz ocenjevanja oziroma vrednotenja človekovega ravnanja glede na to, ali je dobro ali zlo, pravično ali krivično in hkrati zahteva tako ravnanje, ki vodi k uresničevanju dobrega in pravičnega.

Bistvena značilnost morale, po kateri se razlikuje od vseh ostalih družbenih pravil je v tem, da mora biti del posameznikove zavesti in vesti. Preprosto povedano, človeka »peče vest«, če krši moralna pravila.

Zunanja sankcija, ki jo izreka družbena skupnost (*npr. obsojanje nemoralnega ravnanja s strani družbe*), je brez pomena, če posameznik ne doživi »ponotranjanja« morale, torej če morala ne seže v njegov notranji svet.

V nekaterih poklicih pa ima morala še posebno vlogo (*npr. odvetniki, zdravniki*), ko ni dovolj, da se ljudje podrejajo pravnim pravilom, pač pa morajo pri opravljanju svojih nalog prisluhniti tudi svoji vesti oziroma moralnim zapovedim. Zato je za opravljanje posebej občutljivega poklica potrebno upoštevati t. i. **moralne kodekse**.

Morala in pravo pa imata tudi nekatere stične točke, saj se lahko vsaj delno prekrivata. Pravo se pogosto sklicuje na moralna pravila, številna moralna pravila so postala tudi pravna pravila. *Na primer: Če nekdo stori kaznivo dejanje umora, je kršil moralna pravila, hkrati pa ne glede na storilčevo doživljanje storjenega dejanja in »peklenja vesti« pride do izreka sankcije s strani države.* Prevelika razhajanja med moralo in pravnimi pravili je družbeno škodljivo in nesprejemljivo, kajti v takih primerih državna oblast lahko učinkovitost dosega le še s prisiljevanjem.

Običaj je najstarejše družbeno pravilo.

Njegova temeljna značilnost je v tem, da gre za določeno dolgotrajno in istovrstno ravnanje, hkrati pa tudi prepričanje ljudi o tem, da tako morajo ravnati. Podobno kot pri morali sankcije za kršitev običaja država ne določa, pač pa jo izreka družbena skupnost. Razlika med moralo in običajem pa je v tem, da se pri običaju ne sprašujemo, ali je nekaj pravično ali krivično, dobro ali slabo.

Običaj je v določenem zgodovinskem obdobju (v fevdalizmu) bil pomemben pravni vir. Ker je običaj ustrezal takratni oblasti, je postal pravni običaj. Bistveno pri tem je, da je država izrekala sankcijo, če ljudje pravnega običaja niso spoštovali.

Namesto pravnega običaja imamo danes sodobno pravo. Običaj kot pravni vir se je ohranil le še na področju trgovskega poslovanja. Tako zbrane običaje imenujemo **uzance**, ki se uporabljajo le v primeru, če se stranke zanje posebej dogovorijo.

2 TEMELJNE PRVINE PRAVNEGA REDA

2.1 *Pravno pravilo*

Pravno pravilo je s pravnim aktom določeno vedenje in ravnanje ljudi v medsebojnih odnosih. Gre za pravila obvezujoče narave. Najpogostejši oblikovalec pravnih pravil je država, lahko pa jih oblikujejo tudi samostojne organizacije (npr. podjetja, društva idr.).

Sestavine pravnega pravila so:

- **Dispozicija** nam pove, koga zavezuje pravno pravilo in kakšno ravnanje od njega zahteva.
- **Sankcija** je napoved ukrepa, ki ga bo pristojni organ izvedel zoper tistega, ki ne bo ravnal v skladu z dispozicijo.
- **Hipoteza** opredeljuje okoliščine, ki morajo nastopiti, da bo dispozicija postala za subjekte obvezujoča.

Vrste pravnih pravil:

- abstraktna in splošna (npr. zakonska) pravila, s katerimi vnaprej določamo vedenje in ravnanje ljudi za nedoločeno število oseb. Z njimi se pravo šele oblikuje.
- Konkretna in posamična pa urejajo konkretne primere med posamično določenimi osebami v pravnem razmerju.

2.2 *Pravni akti*

V pravnih aktih najdemo pravna pravila. Zato pravni akt pomeni zavestno izjavo volje posameznega subjekta, ki želi ustvariti pravno pravilo. Njegovo hotenje (volja) mora biti tako izražena, da jo bodo ljudje razumeli in prepoznali. Najpogostejša je jezikovna razlaga. Toda med voljo in izjavo volje lahko pride do neskladja. Vzrok za to je lahko v napačnem ali pomanjkljivem izražanju ali celo v nedovoljenih vplivih na sklepanje pravnega akta (*npr. grožnja, zmota, prevara pri sklepanju pravnih poslov*).

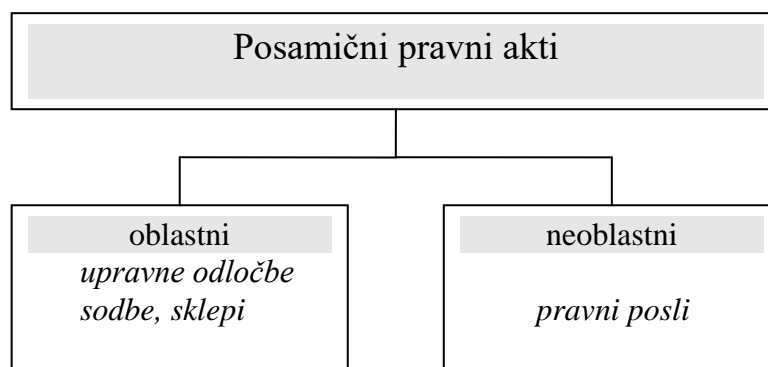
Sestavine, ki tvorijo obliko pravnega akta, so:

- **Pravni subjekti**, ki pravne akte oblikujejo. Glede na to, ali jih oblikujejo državni organi ali samostojne organizacije, poznamo oblastne in neoblastne pravne akte.
- **Postopek** je obvezen potek ravnanja pri nastajanju pravnega akta z namenom, da bi akti nastajali dovolj preiščljeno. Čim zahtevnejši je pravni akt, toliko bolj zahteven in dolgotrajen je tudi postopek (*npr. postopek za sprejem zakona je dolgotrajen in popolnoma drugačen od sklepanja posamičnih pravnih aktov, npr. pravnih poslov*).
- **Zunanja oblika pravnega akta** je pisna (obvezna za vse akte državnih organov), ustna, lahko se zahteva celo prisotnost prič ali uradne osebe, naj sodobnejša pa je elektronska oblika.

Ker so pravna pravila vsebovana v pravnih aktih, je podobna tudi njihova delitev. Ločimo:

- Splošne pravne akte, s katerimi oblikujemo splošna in abstraktna pravna pravila.
- Posamične pravne akte, s katerimi oblikujemo konkretna in posamična pravna pravila.

Posamični pravni akti morajo vedno temeljiti na ustreznem splošnem pravnem aktu. V primeru, če za neko konkretno družbeno razmerje ne najdemo rešitve v nobenem splošnem pravnem aktu, govorimo o **pravni praznini**. Poskušamo jo rešiti tako, da poiščemo rešitev v pravnem aktu, ki ureja podobno družbeno razmerje.

2.3 Pravni viri

Temeljne vrste:

- **Materialni viri** so najrazličnejši družbeni, psihološki in drugi dejavniki, ki napeljujejo na pravno ureditev določenih razmerij in pomenijo izhodišče za to, kaj mora biti v družbi pravno urejeno.
- **Formalni viri** so oblike, v katerih se pravo izraža. To so vsi splošni pravni akti.
- **Spoznavni viri** so uradna glasila (najpomembnejši je Uradni list RS), v katerih so objavljeni formalni pravni viri ter vsa druga gradiva oziroma besedila, ki omogočajo spoznavanje formalnih pravnih virov. To so predvsem: komentarji zakonov, zbirke predpisov, pravni učbeniki idr.

Predpisi (vsi splošni pravni akti državnih organov) morajo biti usklajeni po načelu nadrejenosti in podrejenosti oziroma po načelu hierarhije. Nižji pravi akt mora biti v skladu z višjim pravnim aktom.

Ustava je najvišji splošni pravni akt (formalni vir prava) države, ki ureja temelje državne organizacije in pravna razmerja med državo in državljani.

Ustavni zakon za spremembo ustave spreminja eno ali več določb ustave.

Ratificirane mednarodne pogodbe obvezujejo Slovenijo in urejajo razmerja med Slovenijo z eno ali več drugimi državami. Ratifikacija pomeni, da mednarodno pogodbo potrdi pristojni državni organ (parlament ali vlada).

Zakoni so vsebinsko podrobnejša izpeljava ustave. Z njimi Državni zbor Republike Slovenije določa oziroma ureja pravice in dolžnosti pravnih subjektov na vseh pomembnejših družbenih področjih. Kadar je v enem zakonu celovito in sistematično urejeno širše področje družbenih odnosov, označujemo takšen pravni akt z izrazom **zakonik**.

Podzakonski pravni viri so akti upravnih in izvršilnih organov in izvršujejo oz. podrobneje razdelajo zakonske določbe.

Pravni viri EU:

- Primarna zakonodaja (ustanovitvene pogodbe)

Rimski pogodbi.

Vir: <http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/staticDisplay.do?id=77&pageRank=12&language=SL>

- Mednarodne pogodbe, ki jih EU sklene s tretjimi državami.
- Sekundarna zakonodaja (uredbe, direktive, priporočila za članice EU)

Vir: <http://www.evropa.gov.si/si/pravni-red/sekundarna-zakonodaja/>

Lizbonska pogodba Vir: http://europa.eu/lisbon_treaty/index_sl.htm

Direktive EU Vir: http://ec.europa.eu/eu_law/directives/directives_sl.htm

2.4 Pravna kršitev in pravna sankcija

Pravna kršitev ali **delikt** je protipravno ravnanje, ki ni v skladu z dispozicijo pravnega pravila. Gre za neposredno kršitev predpisov (npr. zakona). Najpogostejši vzroki, da do kršitev prihaja, so v tem, da:

- pravna pravila ne ustrezajo interesom in željam posameznika (*npr. ne upoštevamo omejitve hitrosti vožnje na cestah*).
- posameznik presodi, kakšno korist bo imel od kršitve oz. ali se mu kršitev »splača« glede na predvideno sankcijo, ki bi mu bila zanjo izrečena.
- je nepoznavanje prava lahko vzrok za kršitve, toda vsak posameznik bi moral biti seznanjen s pravnimi pravili, ki od njega zahtevajo določeno ravnanje, zato ga sklicevanje na to, da nečesa ni vedel, ne opravičuje.

Pravna kršitev se lahko stori v obliki **dejanja**, kadar storilec naredi nekaj, česar ne bi smel (*npr. kraja*), ali v obliki **opustitve**, kadar ne naredimo nekaj, kar bi morali (*npr. davčni upravi ne prijavimo potrebnih dohodkov*).

Toda storitev protipravnega ravnanja sama po sebi še ne pomeni tudi odgovornosti zanj. Za nastanek odgovornosti je namreč potrebna **krivda storilca** (gre za storilčev odnos do storjenega dejanja). Poznamo dve obliki krivde: **naklep** (*npr. načrtovan umor, kadar se storilec zaveda posledic svojega ravnanja in to hoče storiti*) in **malomarnost** (*npr. voznik zaradi prehitre vožnje povzroči prometno nesrečo*). Storilec sicer ni želel posledic, toda nastale so zaradi njegove nepazljivosti.

Kazniva dejanja so najbolj nevarna za družbo (*npr. umor, tatvina, goljufija*). Sankcije zanje izreka sodišče.

Vir: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199463&stevilka=2167>

Prekrški so delikti, s katerimi se krši red in disciplina na raznih področjih družbenega življenja (*npr. v prometu, higieni, neplačilo davka, motenje javnega reda in miru itd.*).

Vir: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO5110.html

Disciplinski prestopki se nanašajo na kršitve delovnih obveznosti in discipline (*npr. neopravičen izostanek z dela*).

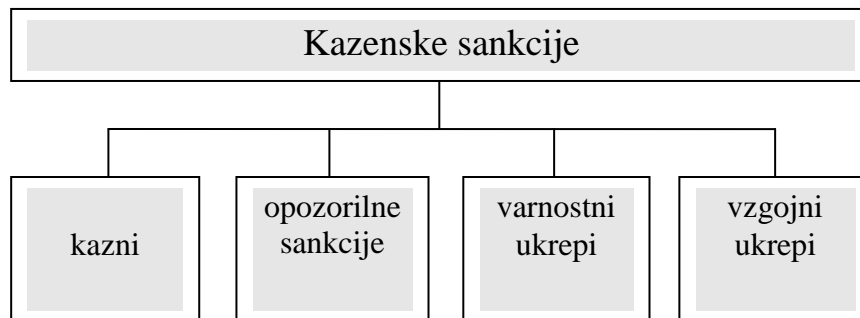
Civilni delikti so protipravna dejanja in opustitve, ki povzročajo premoženjsko in (ali) nepremoženjsko škodo posameznim pravnim subjektom (več v Obligacijskem zakoniku).

Vir: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200797&stevilka=4826>

Pogosto se z enim samim protipravnim dejanjem hkrati stori več deliktov.

Pravna sankcija je ukrep, ki bo izrečen tistemu, ki ne bo ravnal v skladu s pravnimi pravili. Izbira sankcij je neprijetno in družbeno občutljivo dejanje, zato je pomembno, da se tisti, ki sankcijo oblikujejo, vprašajo, kakšen namen želijo s sankcijo doseči, ali ljudje sankcijo sprejemajo kot pravično in družbeno sprejemljivo, zavedati pa se morajo, da je vsak konkreten primer kršitve potrebno obravnavati posebej in pozorno ovrednotiti. Od tega, kako stroge sankcije so zagrožene, je v veliki meri odvisno tudi, ali bo do kršitev prihajalo.

Vrste sankcij, ki so usmerjene na subjekte:

Za **kazniva dejanja** je storilcu možno izreči naslednje vrste **kazni**: zapor, denarno kazen, prepoved vožnje motornega vozila, izgon tujca iz države. Zaporne kazni so določene v razponu (od – do) zaradi olajševalnih in obteževalnih okoliščin, ki vplivajo na višino izrečene kazni.

Opozorilne sankcije za kazniva dejanja so predvsem **pogojna obsodba** in sodni opomin, vendar jih je mogoče izrehati le za manj nevarna kazniva dejanja.

Kazni za **prekrške** so: **globa**, opomin, kazenske točke v cestnem prometu s prenehanjem veljavnosti vozniškega dovoljenja in prepovedjo uporabe vozniškega dovoljenja, prepoved vožnje motornega vozila, izgon tujca iz države, odvzem predmetov, vzgojni ukrepi.

Storilca, ki ne plača globe v določenem roku, se prisili k plačilu tako, da se mu določi **uklonilni zapor**, o katerem odloči sodišče.

Kazni za **disciplinske prestopke** so: odpoved pogodbe o zaposlitvi, denarna kazen.

Kazni za **civilne delikte** morajo zagotoviti povrnitev oziroma odpravo škode, ki je bila povzročena posamezniku s protipravnim ravnanjem.

Storilcem kaznivih dejanj se smejo izrehati tudi **varnostni ukrepi**: obvezno psihiatrično zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu, obvezno psihiatrično zdravljenje na prostosti, obvezno zdravljenje alkoholikov in narkomanov, prepoved opravljanja poklica, odvzem vozniškega dovoljenja, odvzem predmetov.

Mladoletnim storilcem kaznivih dejanj se lahko izrekajo **vzgojni ukrepi**, kot so: ukor, navodila in prepovedi, nadzorstvo organa socialnega varstva, oddaja v vzgojni zavod, oddaja v prevzgojni dom, oddaja v zavod za usposabljanje.

2.5 Pravno razmerje

Pojem, nastanek in prenehanje pravnega razmerja

Pravno razmerje je konkretno družbeno razmerje med dvema ali več pravnima subjektoma, ki je urejeno s pravnimi pravili. Zato vsako družbeno razmerje ni tudi pravno razmerje.

Za nastanek, kakor tudi za prenehanje konkretnega pravnega razmerja morata biti izpolnjena dva temeljna pogoja. Imeti moramo **splošno in abstraktno pravno pravilo**, hkrati pa morajo nastopiti **pravna dejstva** oziroma v življenju se morajo uresničiti okoliščine, na katere veže pravno pravilo nastanek takega pravnega razmerja.

Pravna dejstva so:

- dogodki,
- človekova dejanja.

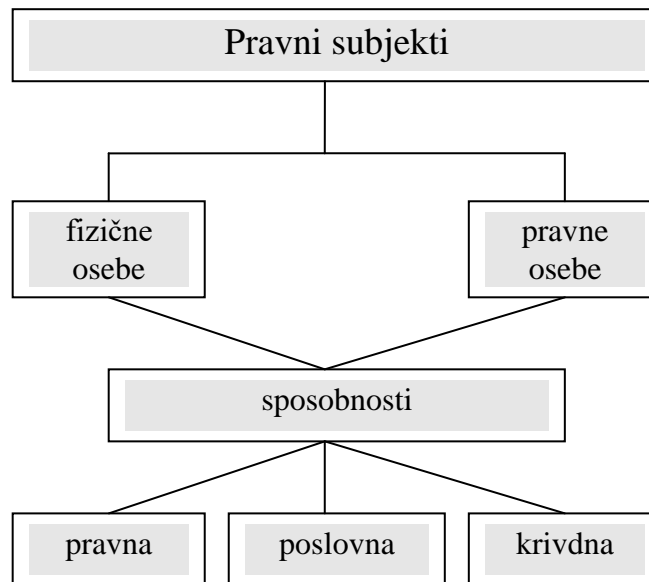
Dogodki so naravni pojavi, ki nastopijo neodvisno od človekove volje in zavesti (npr. rojstvo, smrt, naravne nesreče) in vplivajo na nastanek, spreminjanje in prenehanje pravnega razmerja.

Človekova dejanja so dejstva, ki nastanejo kot rezultat človekove volje in zavesti. Lahko so v skladu s pravom (*npr. sklepanje najrazličnejših pogodb*) ali pa so protipravna ravnanja (*npr. kršitve prometnih predpisov*).

Sestavine pravnega razmerja

Za pravno razmerje so bistvene naslednje prvine:

- Pravni subjekti (nosilci pravic in obveznosti)
- Pravice in dolžnosti (obveznosti) pravnih subjektov
- Predmet pravnega razmerja

Fizične osebe

so ljudje oziroma posamezniki v takem obsegu, kot jim pravo priznava lastnost pravnega subjekta (v zgodovini prava je to bilo različno urejeno). V sodobni družbi je fizična oseba vsak človek, ne glede na spol, raso, starost ali katero koli drugo lastnost.

Pravna sposobnost je pravno priznana lastnost pravnega subjekta, da je nosilec pravic in dolžnosti. Fizična oseba jo dobi z rojstvom, izgubi pa s smrtjo.

Poslovna (opravilna) sposobnost pomeni sposobnost osebe, da z lastno voljo in dejanji pridobiva pravice in prevzema dolžnosti. Popolna poslovna sposobnost se pridobi s polnoletnostjo. Delno (omejeno) poslovno sposobnost fizična oseba lahko dobi s 15. letom, vendar le za nekatera pravna dejanja (npr. sklenitev delovnega razmerja). Do 15. leta otrokove starosti zanje sklepajo pravne posle starši oziroma zakoniti zastopniki. Lahko pa se zgodi, da se poslovna sposobnost delno omeji ali celo v celoti odvzame (npr. alkoholiku, narkomanu) in se ji dodeli skrbnika. O odvzemu ali omejitvi lahko odloča le sodišče.

Krivdna (deliktna) sposobnost pomeni sposobnost osebe, da je lahko odgovorna za protipravna ravnanja. Krivdna odgovornost je različno urejena za kazenske in civilne delikte. Tako se mladoletnemu storilcu **kaznivega dejanja** v starosti od 14. do 16. leta (mlajšim mladoletnikom) lahko izrečejo vzgojni ukrepi, od 16. do 18. leta (starejšim mladoletnikom) pa poleg vzgojnih ukrepov še denarne kazni in mladoletniški zapor.

Za **civilne delikte** mladoletnik ne odgovarja do sedmega leta. Zanj odgovarjajo starši. Od dopolnjenega sedmega do dopolnjenega 14. leta otrok odgovarja le, če se dokaže, da je pri povzročitvi škode bil zmožen razsojati. Po dopolnjenem 14. letu starosti pa je mladoletnik v celoti odgovoren za civilne delikte.

Pravne osebe

so umetno ustvarjeni pravni subjekti, saj nastanejo s pravnim aktom. To so organizacije in združenja (npr. družbe, zavodi, društva), teritorialne enote oziroma skupnosti (npr. država, občina) in ustanove – premoženjske skupnosti (npr. dobrodelni skladi).

Pravne osebe dobijo pravno sposobnost z ustanovitvijo (npr. z registracijo, s koncesijo), izgubijo pa, ko prenehajo obstajati. Poslovno sposobnost izvršujejo v imenu in za račun pravnih oseb fizične osebe kot njihovi organi. Zato tudi govorimo o različnih vrstah zastopanja. Pridobijo jo z ustanovitvijo in izgubijo s prenehanjem.

Pravice in obveznosti

Pravica je pravno zavarovana možnost pravnega subjekta, da na določen način ravna (npr. nekaj stori, opusti, dopusti itd.). Pravno zavarovana upravičenost pomeni, da imamo pravico do pravnega varstva (se lahko pritožimo) vedno, če kdo protipravno poseže v naše pravice. Vsak pravno nedopusten poseg v pravico je kršitev pravice. Tako kršitev, kakor tudi zloraba pravic (izvrševanje pravice v nasprotju z njenim namenom) je po zakonu prepovedana.

Pravica enega subjekta pomeni vedno hkrati tudi obveznosti drugega, torej sta pravica in obveznost med seboj tesno prepleteni.

Pravice in obveznosti izhajajo iz:

- samega zakona (npr. starši so zakoniti zastopniki otrok, ker tako določa zakon).
- pravnega posla (npr. sklenitev prodajne pogodbe).
- odločbe državnega organa.

Predmet pravnega razmerja

lahko opredelimo kot namen oziroma vzrok, zaradi katerega pravni subjekti vstopajo v konkretna pravna razmerja. Vzrok, zakaj torej ljudje živimo in delamo, je lahko materialne narave (npr. kupujemo in prodajamo materialne dobrine, da zadovoljujemo vsakodnevne potrebe). Razen materialnih potreb pa ljudje uresničujemo tudi nematerialne potrebe oziroma vrednote (npr. potrebe po varnosti, ljubezni, pripadnosti, znanju idr.).

II. USTAVNA UREDITEV SLOVENIJE

<http://24ur.com>

Vir: www.emka.si

UVOD

Ustava kot najvišji pravni akt Republike Slovenije je gotovo pomembna za vsakega državljana, zato bi tudi vsak moral poznati njeno vsebino. Nazorno bomo spoznali njene določbe, še posebej poglavje o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah.

Poznavanje državne ureditve bi moralo biti nepogrešljiva sestavina življenja in dela vsakega posameznika. Kolikor večja je naša državljanska kultura, toliko lažje si ustvarjamo svoja stališča, mnenja in kritične poglede na družbeno dogajanje in tako s svojimi demokratičnimi odločitvami vplivamo na delovanje državne oblasti, ki v skladu z načelom zakonitosti zastopa interese svojih državljanov.

1. PREAMBULA IN SPLOŠNE DOLOČBE USTAVE

Več kot 20 let je minilo, odkar so se Slovencem uresničile želje in pričakovanja o lastni državi. Izhodišča za sprejem ustave Republike Slovenije najdemo v **Temeljni ustavni listini o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije**.

Vir: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp>

Ustava Republike Slovenije, sprejeta 23. decembra 1991, je sodobna, njeno besedilo je kratko in jedrnato. Z njo so postavljeni temelji državne ureditve Slovenije, delovanje državnih organov in človekove pravice. Ureja torej tista področja, ki so pomembna za delovanje sodobne države in jih zaradi pomembnosti ni mogoče prepustiti zakonodajalčevemu urejanju.

Uvodno razlago oziroma pojasnilo (vzrok), zakaj je bila ustava sprejeta, imenujemo **preambula**, ki pa še ni sestavni del njenega besedila. Pravno zavezujoče besedilo se začne s splošnimi določbami.

Posebno vlogo v I. poglavju ustave ima sprejem Ustavnega zakona o spremembah Ustave Republike Slovenije, ki vsaj deloma odreka ustavi tisto moč, ki jo je imela ob njenem sprejetju. S sprejemom 3. a člena omogoča prenos izvrševanja dela suverenih pravic na mednarodne organizacije, predvsem na Evropsko unijo.

Temeljna načela, ki jih vsebujejo **splošne določbe ustave**, so naslednja. Slovenija je:

- demokratična republika,
- pravna in socialna država,
- država vseh svojih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe,

- oblast pripada ljudstvu, ki se uresničuje z neposredno in posredno demokracijo (t.i. ljudska suverenost),
- ozemeljsko enotna in nedeljiva država.

Država se zavezuje, da bo:

- varovala pravice in temeljne svoboščine ter zagotavljala pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti,
- skrbela za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine,
- država in verske skupnosti so ločene, verske skupnosti so enakopravne in njihovo delovanje je svobodno,
- zagotovljena je lokalna samouprava,
- določa državne simbole: grb, zastavo, himno,
- glavno mesto in uradni jezik,
- zakoni in drugi splošni pravni akti morajo biti v skladu z veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki zavezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

Vsaka sodobna demokratična država je **pravna** in **socialna država**. Pravna država pomeni, da je delovanje državnih organov pravno vezano, torej vnaprej urejeno s pravnimi pravili. Zahteva, ravnati v skladu s pravnimi pravili, velja za vse državne organe vključno z zakonodajalcem. Njihovo delovanje je določeno z ustavo. Vsaka pravna država pa mora biti tudi socialna država. Država je dolžna skrbeti za kakovost življenja ljudi in zagotavljati finančne vire za socialno varnost, razvoj zdravstva, šolstva, kulture ipd.

Zdravljica

France Prešeren STANKO PREMRL

♩ = 120

 The image shows the musical score for the Slovenian national anthem 'Zdravljica'. It is written in G major and 2/4 time, with a tempo marking of quarter note = 120. The score includes a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are: Ži-ve naj vsi na-ro-di, ki hre-pe-ne doč-ka-kat' dan, da, ko-der son-ce ho-di, pre-

1.1 Človekove pravice in temeljne svoboščine

1.1.1 Zgodovinski pregled človekovih pravic

Omenili bomo le nekaj temeljnih mejnikov, ki so pomenili prelomnico na področju spoštovanja človekovih pravic in pomembno vplivali na njihov pomen in razumevanje v današnjem času.

Prve zametke človekovih pravic lahko zasledimo že v **antični Grčiji**, čeprav takrat še niso poznali človekovih pravic v takšnem pomenu, kot jih poznamo danes.

Poseben pomen so človekove pravice imele v **zgodnjem krščanstvu**.

Pomemben dosežek je pomenila Velika listina o svoboščinah oziroma t. i. **Magna Charta Libertatum** iz leta 1215. Velika pridobitev je bil **Zakon Habeas corpus** iz leta 1679, s katerim je bilo postavljeno pravilo, da nihče ne odgovarja za kazniva dejanja, če ni bilo že prej tako določeno v zakonu.

Dejanska prelomnica na področju spoštovanja človekovih pravic je bilo 18. stoletje. S sprejetjem **Deklaracije o pravicah človeka in državljana** iz leta 1789 je dozorelo spoznanje, da so človekove pravice naravne, prirojene, neodtujljive in nezastarljive in da morajo biti določene v najvišjem aktu vsake države, torej urejene z ustavo.

Zaradi grobih kršitev človekovih pravic v 20. in 30. letih prejšnjega stoletja in še posebej v drugi svetovni vojni je bilo nujno potrebno sprejetje dokumenta, ki bi vsako državo zavezoval k spoštovanju le- teh. Tako so v okviru Organizacije združenih narodov sprejeli leta 1948 **Splošno deklaracijo o človekovih pravicah**. Ker pa deklaracija pomeni zgolj moralno zavezo držav, so z namenom, da bi določbe deklaracije postale tudi pravno zavezujoče, sprejeli dva mednarodna dokumenta, in sicer: Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. Oba pakta je ratificirala večina držav. Na svetovni ravni so bili sprejeti še drugi pomembni dokumenti, predvsem razne konvencije.

Članice Sveta Evrope pa zavezujejo še dokumenti, sprejeti na evropski ravni, predvsem **Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic** iz leta 1950, sprejeta v Rimu. Države, ki kršijo omenjeno konvencijo, se lahko znajdejo pred Evropskim sodiščem za človekove pravice s sedežem v Strasbourgu.

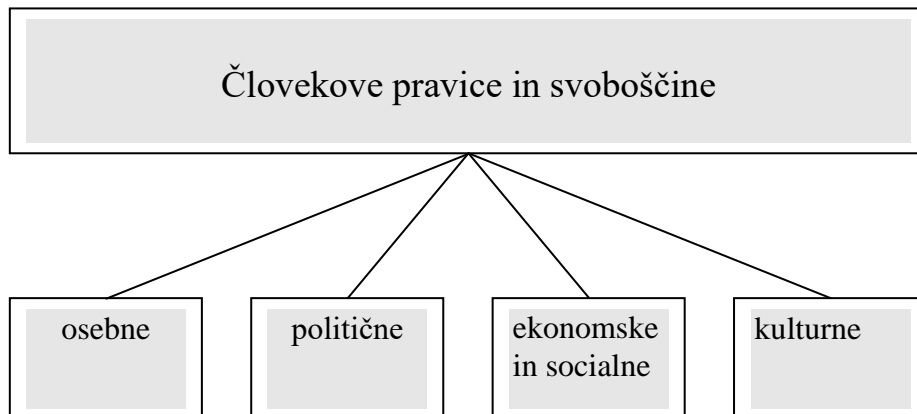
1.2 Temeljne in splošne določbe o človekovih pravicah in svoboščinah

II. poglavje ustave se začne s 14. členom, ki določa **enakost pred zakonom**. V Sloveniji so zagotovljene enake človekove pravice in svoboščine ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Prepovedana je torej vsakršna **diskriminacija** oziroma razlikovanje. **Pred zakonom smo vsi enaki**. V skladu z 22. členom ustave mora biti vsakomur zagotovljeno **enako varstvo pravic** pred sodišči in drugimi državnimi organi. Pravice se uresničujejo **neposredno na podlagi ustave**. Zagotovljeno je tudi sodno varstvo človekovih pravic in svoboščin in odprava posledic, če pride do njihovih kršitev.

Pomembna je določba ustave, da so **pravice omejene samo s pravicami drugih** in v primerih, ki jih določa sama ustava. Ustava dopušča možnost začasne razveljavitve ali omejitve pravic, toda le v vojnem ali izrednem stanju. Nekaterih pravic pa ni mogoče omejiti v nobenim primeru (npr. nedotakljivost življenja, prepoved mučenja, varstvo človekove osebnosti in dostojanstva).

1.3 Skupine človekovih pravic in svoboščin

Človekove pravice in svoboščine bi lahko razvrstili v več skupin.

Osebne pravice in svoboščine varujejo človekovo življenje, svobodo, osebnost in dostojanstvo. Življenje je nedotakljivo, zato tudi ni smrtne kazni. Zajamčena je osebna svoboda, ki jo je mogoče omejiti v primerih, kot določa zakon (odvzem prostosti – pripor). Vsak velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo (t. i. domneva nedolžnosti). V kazenskem postopku velja načelo zakonitosti, pravica do sodnega varstva,

pravnega jamstva, do rehabilitacije in odškodnine in spoštovanje človekove osebnosti in dostojanstva.

Ustava varuje človekovo dostojanstvo in zagotavlja nedotakljivost njegove telesne in moralne celovitosti. K temu spada tudi nedotakljivost stanovanja.

Vsakomur je zagotovljena tudi svoboda gibanja, tajnost pisem in drugih občil in varstvo osebnih podatkov.

Politične pravice in svoboščine omogočajo ljudem, da vplivajo na oblikovanje javne oblasti, sodelujejo pri njenem izvrševanju in jo nadzirajo. Mednje spadajo svoboda izražanja, svoboda vesti, pravica do ugovora vesti, do zbiranja in združevanja, pravica do sodelovanja pri upravljanju javnih zadev in pravica do peticije. Med vsemi pa je gotovo izjemno pomembna volilna pravica.

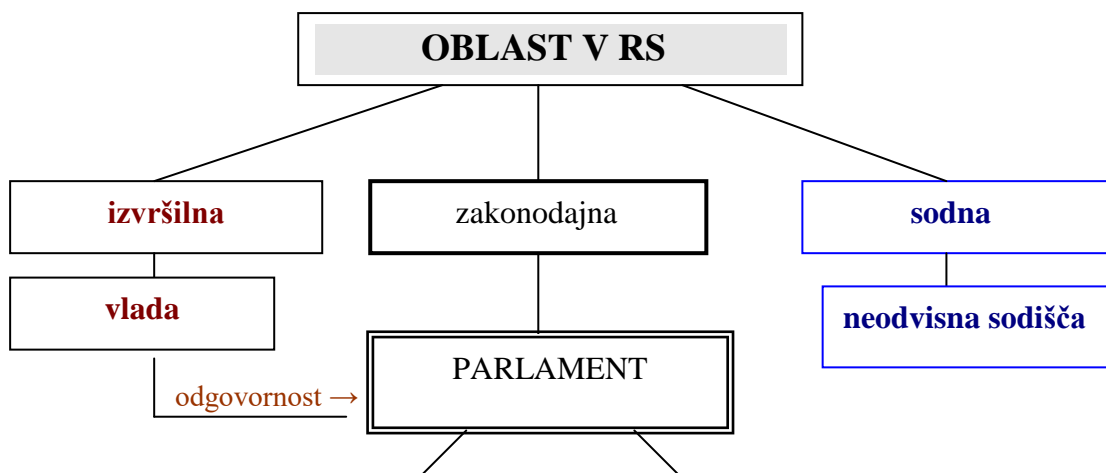
Ekonomske pravice so pravica do zasebne lastnine in pravica do dedovanja.

Socialne pravice so tiste, ki zagotavljajo delovanje socialne države. Te so predvsem: svoboda dela, pravica do socialne varnosti, pravice invalidov, družine in otrok.

Kulturne pravice so pravica do izobrazbe in šolanja, svoboda znanosti in umetnosti, avtonomnost univerz in visokih šol, pravica do ustvarjalnosti, izražanja narodne pripadnosti, uporabe svojega jezika in pisave. Ustava opredeljuje tudi posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji.

2. DRŽAVNA UREDITEV

Oblast v Republiki Sloveniji je razdeljena na tri veje.

Državni zbor

Državni svet

2.1 Parlament

Parlament je nosilec zakonodajne funkcije. Sestavljata ga državni zbor in državni svet. Državni zbor je splošno predstavniško telo, državni svet pa je predstavnik posebnih družbenih interesov.

Državni zbor opravlja zakonodajno funkcijo in ga sestavljajo **poslanci** državljanov Slovenije. Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na nikakršna navodila. Da bi lahko samostojno odločali, uživajo poslansko imuniteto. Volijo se s splošnim, z enakim, neposrednim in s tajnim glasovanjem za obdobje štirih let. Državni zbor sestavlja 90 poslancev, med njimi je po en poslanec italijanske in madžarske narodnosti.

Parlament RS.
Vir: <http://www.eu2008.si/>

Državni zbor ima **predsednika**, ki ga izvoli z večino glasov vseh poslancev. Svoje delo opravlja na rednih in izrednih **sejah**, ki jih sklicuje predsednik državnega zbora. Za sklepčnost je potrebna večina poslancev, torej 46. Državni zbor sprejema zakone in druge odločitve z večino opredeljenih glasov navzočih poslancev.

V nekaterih primerih je potrebna drugačna večina (2/3 navzočih poslancev ali tudi 2/3 vseh poslancev).

Sprejem zakonov (zakonsko iniciativo) lahko predlaga državni svet, vlada, vsak poslanec ali najmanj 5.000 volivcev.

Zakonodajni postopek poteka v treh fazah oziroma obravnavah, kar velja za redni zakonodajni postopek. Obstajata pa še hitri postopek za izredne potrebe države (*npr. naravne nesreče*) in skrajšani postopek za manj zahtevne zadeve.

Državni zbor lahko o vprašanjih, ki se urejajo z zakonom, razpiše **zakonodajni referendum**. Zavezan ga je razpisati, če tako zahteva najmanj tretjina poslancev, državni svet ali 40.000 volivcev. Predlog je sprejet, če zanj glasuje večina volivcev, ki so glasovali. Izid referenduma je za državni zbor obvezen.

Državni zbor ima tudi pravico odrediti **parlamentarno preiskavo** o zadevah javnega pomena, da bi se ugotovila politična odgovornost nosilcev javnih funkcij. V ta namen imenuje komisijo.

Državni svet je poseben organ, ki ima 40 članov – državnih svetnikov in ga sestavljajo štirje predstavniki delodajalcev, 4 predstavniki delojemalcev, 4 predstavniki kmetov, obrtnikov in samostojnih poklicev, šest predstavnikov negospodarskih dejavnosti in 22 lokalnih interesov za dobo petih let. Pristojnosti državnega sveta opredeljuje 97. člen ustave.

Vir: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp>

Najpomembnejša naloga državnega sveta je, da vpliva na delo državnega zbora. Med njimi velja omeniti **odložilni veto**, kar pomeni, da od državnega zbora zahteva, da pred razglasitvijo zakona o le- tem še enkrat odloča. Vendar pri ponovnem odločanju za sprejem zakona mora glasovati večina vseh poslancev državnega zbora.

2.2 Predsednik republike

Predsednik republike predstavlja Republiko Slovenijo in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil. Izvoli se na neposrednih, splošnih in tajnih volitvah, in sicer za pet let (največ dvakrat zaporedoma). V primeru da je predsednik republike trajno ali začasno zadržan, če umre, odstopi ali mu preneha funkcija, ga nadomešča predsednik državnega zbora.

2.3 Vlada in uprava

Vlada Republike Slovenije je najvišji organ izvršilne oblasti in hkrati najvišji organ državne uprave. Vlado sestavljajo **predsednik in ministri**. Pri svojem delu je odgovorna državnemu zboru. Če leta oceni, da vlada nalog ne opravlja v redu, ji lahko izglasuje **nezaupnico**, kar pomeni, da izvoli novega predsednika vlade.

Primer: Uredba vlade: Vir: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201058&stevilka=3238>

Državna uprava skrbi za izvrševanje odločitev, ki jih sprejme vlada in zbira ter obdeluje podatke, ki jih vlada potrebuje za svoje delo.

Znotraj ministrstva so naloge porazdeljene med uprave, urade in inšpektorate. Ustanovijo pa se lahko tudi agencije, direkcije in zavodi za opravljanje različnih strokovnih nalog.

Seja vlade RS. Vir: <http://www.anglunipe.si/>

Parlament lahko vpliva na delo vlade tudi z **interpelacijo**, ki jo lahko sproži najmanj 10 poslancev. Razprava se lahko konča tako, da večina poslancev vladi ali ministru izreče nezaupnico. Ministra se pogosto razreši.

Strokovno delo v ministrstvu vodijo **državni sekretarji**.

2.4 Pravosodni sistem

	Pri dobrem sodniku dokazi več veljajo kakor priče. Cicero
---	--

Načela in vrste sodišč

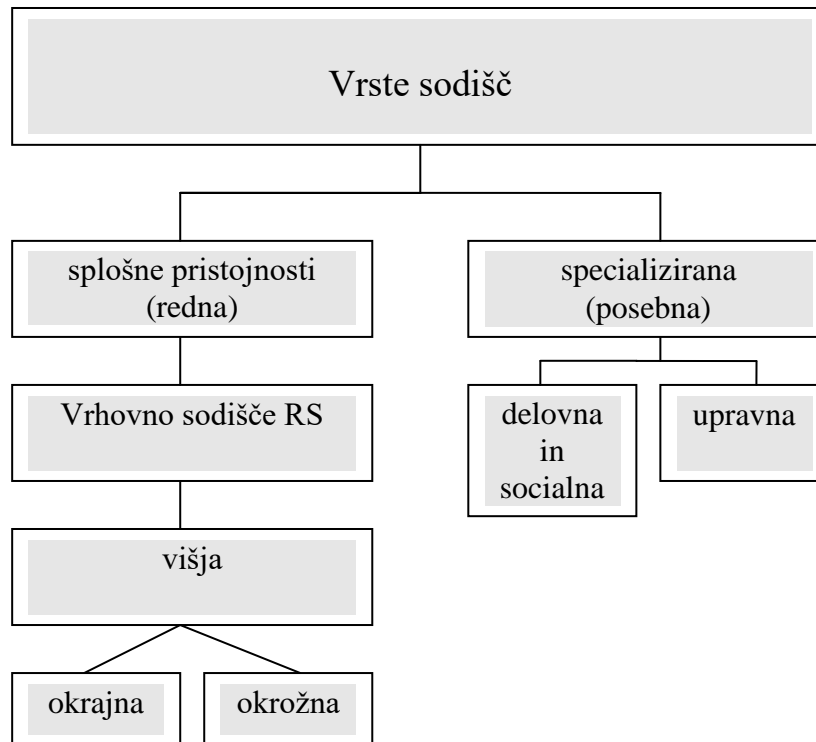

Sodstvo je tretja, samostojna in neodvisna veja oblasti, ki skrbi za pravno varstvo temeljnih pravic in svoboščin in odloča o pomembnih posamičnih in konkretnih pravno urejenih razmerjih. Svoje delo mora opravljati v skladu z določenimi načeli.

- **Neodvisnost sodišč** pomeni, da sodniki morajo odločati nepristransko. Na njihovo delo ne sme nihče vplivati. Podrejeni so le ustavi in zakonom.
- **Volilnost sodnikov** določa, da sodnike voli državni zbor na predlog sodnega sveta.
- **Trajnost sodne funkcije** določa starostno mejo za izvolitev sodnikov. Sodnik potem, ko je enkrat že izvoljen za to funkcijo, svoje delo opravlja do upokojitve, razen če bi nastopili razlogi za njegovo razrešitev (npr. da krši zakon ali ustavo).
- **Imuniteta sodnikom** zagotavlja, da ga ni mogoče klicati na odgovornost za odločitve pri sojenju. Sodnika tudi ni mogoče pripreti ali brez dovoljenja državnega zbora zoper njega začeti kazenskega postopka v primeru, če je osumljen kaznivega dejanja pri opravljanju svoje funkcije.
- **Nezdružljivost sodne funkcije** onemogoča sodniku opravljanje nekaterih drugih funkcij v drugih državnih organih.
- **Javnost sodstva** pomeni, da so glavne obravnave na sodišču javne in da se sodbe izrekajo javno. Izjemoma je mogoče javnost izključiti, npr. če gre za varovanje tajnosti, sojenje mladoletnikom idr.
- **Demokratičnost** sodstva se izraža v tem, da pri sojenju sodelujejo tudi državljani (laiki) kot porotniki. Sodišča praviloma odločajo v senatih.
- **Instančnost** sodstva zagotavlja vsaj dve stopnji sodišč, kar se nanaša predvsem na pravico do pritožbe. Vrhovno sodišče je najvišje sodišče v državi.

Sodni svet je poseben organ, ki ga sestavlja 11 članov. Pet članov izvoli na predlog predsednika republike državni zbor, šest članov pa izmed sebe izvolijo poklicni sodniki. Sodni svet predlaga volitve sodnikov in njihovo razrešitev.

Ustava določa, da je prepovedano ustanavljanje **izrednih sodišč**.

Okrajna sodišča (I. stopnja) sodijo o kazenskih zadevah, za katera zakon predvideva denarne kazni in krajše kazni zapora. V civilnih zadevah pa odločajo o premoženjskih sporih manjše vrednosti (npr. odškodninske zadeve) in o drugih sporih (npr. glede motenja posesti, lastnine, o preživljanju idr.). Pristojna so odločati o zapuščinskih zadevah, v izvršilnih zadevah in vodijo zemljiško knjigo. Sodi sodnik posameznik.

Okrožna sodišča (I. stopnja) sodijo o težjih kaznivih dejanjih in o civilnih zadevah, za katera niso pristojna okrajna sodišča (npr. družinski spori, gospodarski spori, spori o stečaju in likvidaciji), vodijo sodni register idr. Odloča lahko sodnik posameznik, tričlanski ali petčlanski senat.

Višja sodišča (II. stopnja) so predvsem pritožbena sodišča, saj odločajo o pritožbah zoper odločbe (sodbe in sklepe) sodišč prve stopnje za svoje območje. Sodijo o sporih o pristojnosti idr. Senat višjega sodišča sestavljajo praviloma trije poklicni sodniki.

Vrhovno sodišče Republike Slovenije (III. stopnja) je pristojno, da odloča o pritožbah zoper odločbe sodišč druge stopnje in o izrednih pravnih sredstvih. Poleg te najpomembnejše funkcije

opravlja še nekatere druge (upravno-računski spori). Praviloma odloča v senatu petih poklicnih sodnikov, lahko pa tudi treh ali sedmih sodnikov. Vrhovno sodišče skrbi za enotno sodno prakso.

Delovna sodišča odločajo o sporih glede delovnih razmerij (npr. sklenitev in prenehanje delovnega razmerja), o zakonitosti stavke idr.

Socialna sodišča so pristojna odločati o sporih iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zavarovanja za primer brezposelnosti ter o sporih glede družinskih in socialnih prejemkov.

Delovna sodišča I. stopnje so v Mariboru, Celju in Kopru. Delovno in socialno sodišče ima sedež v Ljubljani. Na drugi stopnji odloča **višje** delovno in socialno sodišče.

Med posebna sodišča spadajo tudi **upravna sodišča**, ki odločajo o upravnih sporih.

Državno tožilstvo

Državni tožilec vlaga in zastopa kazenske obtožbe pred sodiščem in ima druge z zakonom določene pristojnosti. Skrbeti mora za ugled in dostojanstvo svoje službe in da postopek poteka kot spor med dvema strankama: tožilcem in obdolžencem.

Njegova funkcija ni združljiva s funkcijo v drugih državnih organih. Organizacija je prirejena delu sodišč. Generalnega državnega tožilca imenuje državni zbor na predlog vlade, ostale državne tožilce pa vlaga na predlog ministra za pravosodje. Okrožna državna tožilstva delujejo za območje okrožnih in okrajnih sodišč (torej ni okrajnih državnih tožilcev).

Odvetništvo

Odvetništvo je samostojna in neodvisna služba, ki jo opravljajo odvetniki kot svoboden poklic (kot posameznik ali v odvetniški družbi). Naloge odvetnika so predvsem, da pravno svetuje, zastopa in zagovarja stranke (kliente) pred sodišči in drugimi organi, sestavlja listine itd. Pri svojem delu mora biti pošten, nepristranski, vesten in skrben, varovati mora tajnost svojih strank. Vsak odvetnik se mora obvezno včlaniti v Odvetniško zbornico Slovenije, ki sprejme kodeks odvetniške poklicne etike in spremlja delo odvetnikov.

Notariat

Notariat je javna služba. Notarji so osebe javnega zaupanja, pooblašene za sestavljanje in hrambo javnih listin, denarja, vrednostnih papirjev in za potrjevanje pomembnih pravnih dejstev in izjav.

Nekateri posli so veljavni le, če so sestavljeni v obliki notarskih zapisov. Notar mora delati pošteno, vestno in tako, da pozneje ne bo prihajalo do sporov med strankami.

Notarje imenuje minister za pravosodje na predlog Notarske zbornice Slovenije, v katero se notarji morajo obvezno združevati.